

ACCOUNTING POLICY OF INSURERS IN CRISIS CONDITIONS

Maia Iankova Natchkova

Department „Accounting and Analysis“, UNWE, Sofia, Bulgaria, maianch@mail.bg

Abstract: Accounting policy is a universal method that combines accounting principles, rules, instrumentation and specific practical procedures, which form the organisation and technology of accounting reports. It takes into consideration the impact of the economic, political and social environment, and the factors that influence the insurers' activity. Through their accounting policy, insurers present the economic information about the specific processes and the underlying operations within their insurance business in true and fair, authentic and comparable manner. Accounting policy may be considered a common model for targeted behaviour of insurers within the process of accounting reporting of their specific insurance activity and subsequent disclosure of their performance in the financial statements during different reporting periods, in accordance with the internal and external factors that determine the parameters of the economic environment. In the course of development and practical implementation of their accounting policy, insurers need to observe specific conceptual frameworks, statutory principles, generally accepted rules and approaches that allow them to correctly organise their accounting reports. Based on the properly developed and constantly changing accounting policy, insurers can adequately respond to the changes that have occurred in their insurance activity in the conditions of crisis – economic, political, social or healthcare due to declared pandemics (for example, COVID 19).

Keywords: accounting policy, accounting reports, insurers, crisis

СЧЕТОВОДНАТА ПОЛИТИКА НА ЗАСТРАХОВАТЕЛИТЕ В УСЛОВИЯТА НА КРИЗА

Мая Янкова Начкова

катедра „Счетоводство и анализ“, УНСС, София, Р. България, maianch@mail.bg

Резюме: Счетоводната политика е универсален метод, съчетаващ счетоводни принципи, правила, инструментариуми и конкретни практически процедури, които представляват организацията и технологията на счетоводната отчетност. Тя е съобразена с влиянието на икономическата, политическата и социалната среда и с факторите, оказващи влияние върху дейността на застрахователите. Чрез нея застрахователите вярно и честно, пълно и точно, достоверно и съпоставимо представят икономическата информация от протеклите специфични процеси и осъществените операции в тяхната застрахователна дейност. Счетоводната политика може да бъде разглеждана като един модел на целенасочено поведение на застрахователите при счетоводното отчитане на специфичната им застрахователна дейност и последващо оповестяване на резултатите им от нея във финансовите им отчети през различните отчетни периоди, в съответствие с вътрешните и външните фактори, определящи параметрите на икономическата среда. При разработването и практическата реализация на счетоводната политика на застрахователите трябва да се спазват определени концептуални рамки, законоустановени принципи, обичайни правила и подходи, за да могат те да организират правилно своята счетоводната отчетност. Въз основа на правилно разработената и постоянно променящата се счетоводна политика, застрахователите могат да отговорят адекватно на промените, настъпили в тяхната застрахователна дейност в условията на криза - икономическа, политическа, социална или здравна, възникнала в следствие на обявена пандемия (напр. COVID 19).

Ключови думи: счетоводна политика, счетоводна отчетност, застрахователи, криза

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Счетоводната политика е универсален метод, съчетаващ счетоводни принципи, правила, инструментариуми и конкретни практически процедури, които представляват организацията и технологията на счетоводната отчетност. Тя е съобразена с влиянието на икономическата, политическата и социалната среда и с факторите, оказващи влияние върху дейността на застрахователите. Чрез нея застрахователите вярно и честно, пълно и точно, достоверно и съпоставимо представят икономическата информация от протеклите специфични процеси и осъществените операции в тяхната застрахователна дейност. „Вярното и честното представяне изискват достоверно показване на ефектите от операциите, други събития и условия в

съответствие с определенията и критериите за признаване на активи, пасиви, приходи и разходи, заложили в приложимите счетоводни стандарти.” (Иванова, Р., (2019), „*Финансово-стопански анализ*“, с.30).

Целта е информацията, отразена и оповестена във финансовите отчети на застрахователите да отговаря във всички съществени аспекти на нормативните изисквания на счетоводния принцип за „Действащо предприятие“, за да могат застрахователите да продължат своята дейност в обозримото бъдеще. Счетоводната политика може да бъде разглеждана като един модел на целенасочено поведение на застрахователите при счетоводното отчитане на специфичната им застрахователна дейност и последващо оповестяване на резултатите им от нея във финансовите им отчети през различните отчетни периоди, в съответствие с вътрешните и външните фактори, определящи параметрите на икономическата среда. Застрахователите трябва да постигнат целите на оповестяването, според МСС 1 *Представяне на финансови отчети* (Международни стандарти за финансово отчитане (2016)) като оповестят във финансовите си отчети прилаганата от тях счетоводна политика и промените, настъпили в нея в условията на криза. Благодарение на счетоводната политика, потребителите на информация, оповестена във финансовите отчети на застрахователите като титулярите на застрахователни полици; застраховащите и третите лица, ползващи се от застраховките; презастрахователите; цедентите; съзастрахователите и другите контрагенти на застрахователите, както и държавните органи и по-конкретно държавния надзорен орган – Управление “Застрахователен надзор” към Комисията за финансов надзор, могат да разберат какви са подходите, използвани от застрахователите при признаването, оценката и отчитането на техните активи и на специфичните им застрахователни пасиви, на техните приходи и разходи от застрахователна и презастрахователна дейност и каква е счетоводната база, въз основа на която са изготвени техните финансови отчети.

2. ИЗЛОЖЕНИЕ

При разработването и практическата реализация на счетоводната си политика, застрахователите трябва да спазват определени концептуални рамки, законоустановени принципи, обичайни правила и подходи, за да могат да организират правилно своята счетоводна отчетност. В Р България „при изграждането и поддържането на счетоводната система предприятията осигуряват:

1. всеобхватно хронологично регистриране на счетоводните операции;
2. получаване на аналитична и обобщена информация по счетоводен път, представяща най-точно и по най-подходящ начин годишните финансови отчети на предприятието;
3. междинно и годишно приключване на счетоводните регистри;
4. изменения в извършените счетоводни записвания чрез съставяне на коригиращи счетоводни статии;
5. прилагане на утвърдения от ръководителя на предприятието индивидуален сметкоплан;
6. прилагане на утвърдена от ръководителя на предприятието счетоводна политика.” (Закон за счетоводството, (2019), чл.11, ал.1).

Застрахователи и презастрахователи, както и застрахователни холдинги и финансови холдинги със смесена дейност, начело на група, по смисъла на Кодекса за застраховането (Кодекс за застраховането, (2020)) съставят финансовите си отчети (и разработват счетоводната си политика - б.а.) на базата на Международните счетоводни стандарти (Закон за счетоводството, (2019), чл.34, ал.2, т.3). Те трябва да разработват счетоводната си политика, спазвайки определени счетоводни принципи като: действащо предприятие, предпазливост, начисляване, независимост на отделните отчетни периоди и стойностна връзка между начален и краен баланс, същественост, компенсиране, предимство на съдържанието пред формата, оценяване на позициите, които са признати във финансовите отчети, последователност на представянето и сравнителна информация – „представянето и класификацията на статиите във финансовите отчети, счетоводните политики и методите на оценяване се запазват и прилагат последователно и през следващите отчетни периоди с цел постигане на сравнимост на счетоводните данни и показатели на финансовите отчети” (Закон за счетоводството, (2019), чл.26, ал.1). „По този начин се постига съпоставимост на информацията и на значенията на показателите, определени по данни от финансовите отчети, през предходните и следващите отчетни периоди. Предприятието трябва да продължи да използва същите оценъчни методи, правила и подходи през няколко последователни отчетни периода, за да се постигне сравнимост на информацията, представена в неговите финансови отчети.

Целта на запазването на счетоводната политика за няколко последователни отчетни периоди е да се осигури сравнителна информация във финансовите отчети, въз основа на която потребителите да анализират и оценят вярно финансовите резултати от дейността на предприятието, финансовото състояние, паричните потоци и ефективността. Това може да се постигне само, ако се прилагат последователно едни и същи

методи и подходи за признаване, оценяване и представяне на елементите на финансовите отчети: активите, пасивите, собствения капитал, приходите и разходите.” (Иванова, Р., (2018), „Счетоводство”, с.520).

При разработването на счетоводната си политика застрахователите трябва да засегнат следните по-важни въпроси:

- 1.) Признаване на основните видове приходи и разходи: от пряка застрахователна дейност, от активно презастраховане и от пасивно презастраховане;
- 2.) Оценка на активите на застрахователите – финансови активи и финансови инструменти, предназначени за търгуване на активен борсов пазар, които служат като обезпечения на заделените от тях застрахователни (технически) резерви;
- 3.) Оценка на специфичните пасиви на застрахователите - „Отнесена към застрахователните... договори, оценката по справедлива стойност предполага, че те следва да бъдат оценявани чрез определяне на нетната настояща стойност на бъдещите парични потоци, чрез прилагане на тест за адекватност на задълженията” (Маврудиев, Хр., (2018), „Счетоводство на застрахователите и осигурителите“, с.137), (б.а. – по Регламент (ЕО) № 1126/2008 на Комисията (2008), МСФО 4 „Застрахователни договори”, параграф 15 – 19; Основи за заключения, параграфи от ОЗ94 до ОЗ104);
- 4.) Базата за определяне на загубите при внезапното възникване на масови задължения за изплащане на застрахователни обезщетения и суми в особено големи размери, поради масовото сбъждане на застрахователния риск;
- 5.) Базата за определяне на застрахователните (технически) резерви, заделени и освободени от застрахователите през текущата и предходната отчетна година;
- 6.) Базата за определяне и управление на застрахователния риск – определяне на възможности застрахователният риск да не се сбъдне и застрахователите да не изплащат застрахователни обезщетения или суми на застрахованите или третите лица, ползващи се от застраховките;
- 7.) Разграничение между сделки и други събития, настъпили след датата на съставяне на финансовите отчети на застрахователите, които водят до признаване на активи и пасиви в Отчета за финансовото състояние или пораждат условни вземания и задължения, които само се оповестяват във финансовите им отчети.

„Счетоводната политика на предприятието може да се променя в следните случаи:

а) при промяна на съществуващ счетоводен стандарт;

б) при влизане в сила на нов счетоводен стандарт;

в) доброволно, ако предприятието прецени, че е възможно сделките и събитията да бъдат представени по-достоверно в неговите финансови отчети.“ (Иванова, Р., (2018), „Счетоводство”, с.520).

Счетоводната политика на застрахователите се повлиява в една или в друга степен от измененията в средата, в която те функционират. Основният външен фактор, формиращ счетоводната политика на застрахователите е международната икономика, с нейното развитие, процеси, фази и цикли. Във фазата на глобална криза, в която се намира международната икономика в момента, съществено влияние върху счетоводната политика на застрахователите оказват и останалите:

1/ Външни фактори:

А/ промените, настъпили в условията на криза в Международното и Европейското застрахователно законодателство,

Б/ промените в международно ратифицираните трудови, социални и данъчни спогодби и договори;

В/ промените в Международните счетоводни стандарти (МСС)/ Международните стандарти за финансово отчитане (МСФО), в Директивите на ЕС;

Г/ времетраенето на отделните фази на икономическия цикъл;

Д/ промените в международните програми за икономическото развитие на страната;

Е/ промените в международните споразумения, касаещи развитието на системата на счетоводството;

Ж/ степента на развитие на производителните сили и производствените отношения в световен мащаб.

Върху счетоводната политика на застрахователите значително влияние оказват и

2/ Вътрешните и индивидуални фактори:

А/ състояние на националната икономика в условията на световна криза, оказващо съществено влияние върху степента на развитие на производителните сили и производствените отношения в страната;

Б/ промените в действащото застрахователно, счетоводно, трудово и данъчно законодателство в страната в условията на криза, които са съществени и касаят както дейността на застрахователите, така и условията за работа и социално и здравно осигуряване на техния персонал;

В/ спецификата на застрахователната дейност в условия на криза – възникват допълнителни уговорки, клаузи и промяна на определени, договорени вече, условия в застрахователните договори;

Г/ условията за работа и за преквалификация на персонала на застрахователите – в условията на криза (като напр. обявената пандемия за COVID 19) повечето служители от персонала на застрахователите работят дистанционно от домовете си, онлайн чрез Интернет;

Д/ изградената офисна и информационна база на застрахователите – в условията на криза (като напр. обявената пандемия за COVID 19) наетите офиси стават излишни, защото персонала работи дистанционно от домовете си, а информационната база трябва да се доизгражда, за да може да обхване създадената по счетоводен път информация за активите, пасивите, собствения капитал, приходите и разходите на застрахователите, направени дистанционно от персонала на застрахователите чрез Интернет;

Е/ степента на ликвидност на разполагаемите ресурси – в условията на криза (като напр. обявената пандемия за COVID 19) възникват сериозни загуби от по-ранното ликвидиране (продажба) на доходоносни позиции от финансови активи и финансови инструменти, с цел осигуряване от застрахователите на ликвидни средства за покриване на текущите задължения към титулярите на полици и от третите лица, ползващи се от застраховките.

Измененията, настъпващи във външните и във вътрешните фактори, които определят счетоводната политика, оказват съществено влияние и пораждат необходимост от навременно приспособяване на застрахователите към тях. Възникването на множество негативни последици от нестабилната икономическа конюнктура изисква вземането на подходящи решения от страна на застрахователите за тяхното редуциране. Тези решения трябва да бъдат съобразени с направените изменения в международната и националната нормативна уредба на счетоводството и на застрахователната дейност. Негативните последици са пряк фактор за изменението на счетоводната политика на застрахователите с цел да се представи в техните финансови отчети надеждна и уместна информация за ефекта от операции, събития или условия, възникнали в условията на криза върху финансовото състояние, финансовите резултати, паричните потоци и измененията в собствения капитал и в специфичните застрахователни (технически) резерви на застрахователите. „Финансовото и имущественото състояние на застрахователите... е особено чувствително към всяка една промяна на финансовите пазари, което оказва влияние върху оценките, представени във финансовите им отчети. По този начин основната качествена характеристика на финансовите отчети на застрахователите ..., за вярно и честно представяне, е изградена в много голяма степен на приблизителни оценки” (Маврудиев, Хр., (2018), „Счетоводство на застрахователите и осигурителите“, с.137).

Най-важните решения, които трябва да предприемат застрахователите в условията на възникналата криза (като напр. обявената пандемия за COVID 19) за редуциране на негативните последици от нея и намаляване на ефектите от бъдещи негативни шокове са:

- 1.) Увеличаване на размера на високоликвидните активи на застрахователите в степен, достатъчна за покриване на краткосрочните им задължения към титулярите на застрахователни полици и към третите лица, ползващи се от застраховките;
- 2.) Налагането на ограничения относно придобиване на недвижими имоти, акции, облигации, дялове и други ценни книжа или определяне на правила за наложително освобождаване в определен срок чрез продажба на притежаваните недвижими имоти, акции, облигации, дялове и други неликвидни активи, служещи като обезпечения на заделените от тях застрахователни (технически) резерви, с цел осигуряване на необходимата ликвидност на застрахователите;
- 3.) Въвеждане на забрана за разпределяне на дивиденди на акционерите в случаите на ликвидна криза;
- 4.) Увеличаване на собствения капитал на застрахователите чрез допълнителни вноски от акционерите, в случаите на ликвидна криза с цел запазване на капиталовата им адекватност и предприемане на ефективни мерки за справяне с кризата;
- 5.) Ограничаване на кредитирането в чуждестранна валута (с изключение на еврото), с цел предотвратяване на негативния ефект на загубите от валутни операции и преоценки върху финансовото състояние на застрахователите;
- 6.) Налагане на консервативен праг за съотношението между стойността на активите, служещи като обезпечение на специфичните застрахователни пасиви и стойността на заделените технически резерви от застрахователите с цел да се осигури своевременното посрещане на текущите им задължения към титулярите на полици и към третите лица, ползващи се от застраховките;
- 7.) Провеждане на стрес-тестове за недостиг на резерви и за дългосрочен риск и по-често провеждане на тестове за адекватност на задълженията към титулярите на застрахователни полици и към третите лица, ползващи се от застраховките;

- 8.) Предоговаряне на условията по застраховките с цел запазване на застрахователните договори и подпомагане на титулярите на полици при внасянето на дължимите от тях застрахователни вноски;
- 9.) Налагане на по-голяма предпазливост при вземане на решения за извършване на текущи разходи или за придобиване на нови инвестиции;
- 10.) По-често осъществяване на комплексна оценка и класификация на рисковете – застрахователни, инвестиционни, ликвидни и др.;
- 11.) Търсене на нови пътища за доусъвършенстване на взетите мерки за предотвратяване на негативните последици от кризата и иновативни решения на проблемите, които възникват в следствие на кризата в отчитането на специфичните за застрахователите обекти на счетоводството им;
- 12.) По-широки по обхват оповестявания във финансовите отчети на застрахователите, съобразени с нормативните изисквания на застрахователния надзорен орган в условията на криза, които да са в интерес на всички заинтересовани субекти – титуляри на застрахователни полици, инвеститори, капиталовложители и др. относно практиките, използвани за редуциране на рисковете, гарантиране на изпълнението на задълженията по сключените застрахователни договори и поддържането на достатъчна капиталова осигуреност;
- 13.) По-голяма консервативност при прилагане на принципа за предпазливостта при промяната на счетоводната политика на застрахователите в условия на криза с цел предотвратяване на срив в дейността им в следствие на глобалната криза.

Тези решения, които застрахователите предприемат в условията на криза засягат основните елементи на счетоводната политика, определени в МСС 1 *Представяне на финансови отчети* (Международни стандарти за финансово отчитане (2016)), а именно:

- Признаване на приходите;
- Принципи на консолидация, включително за дъщерни предприятия;
- Бизнескомбинации;
- Признаване и амортизация на дълготрайни материални и нематериални активи;
- Капитализация на разходи по заеми и други разходи;
- Инвестиционни имоти;
- Финансови инструменти и инвестиции;
- Лизинг;
- Данъци, включително и отсрочени данъци;
- Провизии;
- Разходи, свързани с доходи на наети лица;
- Операции с чуждестранна валута и хеджиране;
- Операции с пари и парични еквиваленти;
- Определяне на бизнес и географски сегменти и база, на която са разпределени разходите между сегментите;
- Правителствени дарения, субсидии и помощи, които в условия на криза са значителни.

Спасителните планове за поддържане на добро финансово състояние, добра ликвидност, платежоспособност и рентабилност в условията на криза от застрахователите се задействат, когато нормалните методи се оказват неефективни. Затова застрахователите трябва да предвидят в условия на криза допълнителни възможности за финансова подкрепа и активиране на резервни източници за финансиране от акционерите, от застрахователя – майка, от заделените си през годините огромни технически резерви в Запасните им фондове, от правителството чрез субсидии и правителствени помощи, чрез договаряне на допълнителни споразумения с презастрахователи или банки за финансово подпомагане или кредитиране. Необходимо е в условията на криза застрахователите да направят и реорганизация на инвестиционните си и на застрахователните си портфейли, както и на цялостната си административна дейност.

3. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Уроците от предходните кризи и опитът от инфлационните процеси, възникнали преди въвеждането на Валутния борд и преди присъединяването на България към Европейския съюз са водещият фактор за устойчивостта и гъвкавостта на българската икономика да се справи със сегашната криза - обявената пандемия за COVID 19. Главна роля в тази насока имат застрахователите, които успяват да запазят и да развиват дейността си дори в условията на глобална криза като следват неотклонно инструкциите на регулаторните органи, които са в духа на провежданата антициклична политика. Въз основа на правилно разработената и постоянно променящата се счетоводна политика, застрахователите могат да отговорят

адекватно на промените, настъпили в тяхната застрахователна дейност в условията на криза - икономическа, политическа, социална или здравна, възникнала в следствие на обявена пандемия (напр. COVID 19).

ЛИТЕРАТУРА

- Закон за счетоводството, (2019). Обн., ДВ, бр. 95 от 8.12.2015 г., в сила от 01.01.2016 г., посл.изм. в ДВ бр. 96 от 06.12.2019 г.;
- Иванова, Р. (2018). *Счетоводство*, София, Тракия – М;
- Кодекс за застраховането, (2020). Обн., ДВ, бр. 102 от 29.12.2015 г., посл.изм. ДВ бр. 64 от 18.07.2020 г.;
- Маврудиев, Хр., Миланова-Цончева, Ем., & Начкова, М.(2018). „*Счетоводство на застрахователите и осигурителите*“, ИК на УНСС, София, ISBN 978-619-232-116-1.
- Международни стандарти за финансово отчитане (МСФО), (2016). Официален вестник на ЕС, Регламент (ЕС) 2016/2067 на Комисията от 22 ноември 2016 година, L323;
- Международен етичен кодекс на професионалните счетоводители, (2018), в сила от юни 2019 г.;
- Миланова-Цончева, Ем., Петрова, Д., Начкова, М., Иванова, Р., & Тодоров, Л. (2018). „*Финансово-счетоводен мениджмънт*“, ИК – УНСС, С., ISBN 978-619-232-073-7;
- Регламент (ЕО) № 1126/2008 на Комисията от 3 ноември 2008 година за приемане на някои международни счетоводни стандарти в съответствие с Регламент (ЕО) № 1606/2002 на Европейския парламент и на
- Ръководство по международни изложения за образование, (2014), *Международна федерация на счетоводителите (МФС/IFAC®)*
- Съвета с последно изменение, МСФО 4 „*Застрахователни договори*“, параграф 15 – 19; Основи за заключения, параграфи от ОЗ94 до ОЗ104;
- Чуков, Кр., Иванова, Р. (2019). „*Финансово-стопански анализ*“, ИК на УНСС, София;